

Broedvogels van de Gagelpolder in 2010

BMP-telling 2010

Eckhart Heunks & Eric van der Velde

1. Inleiding

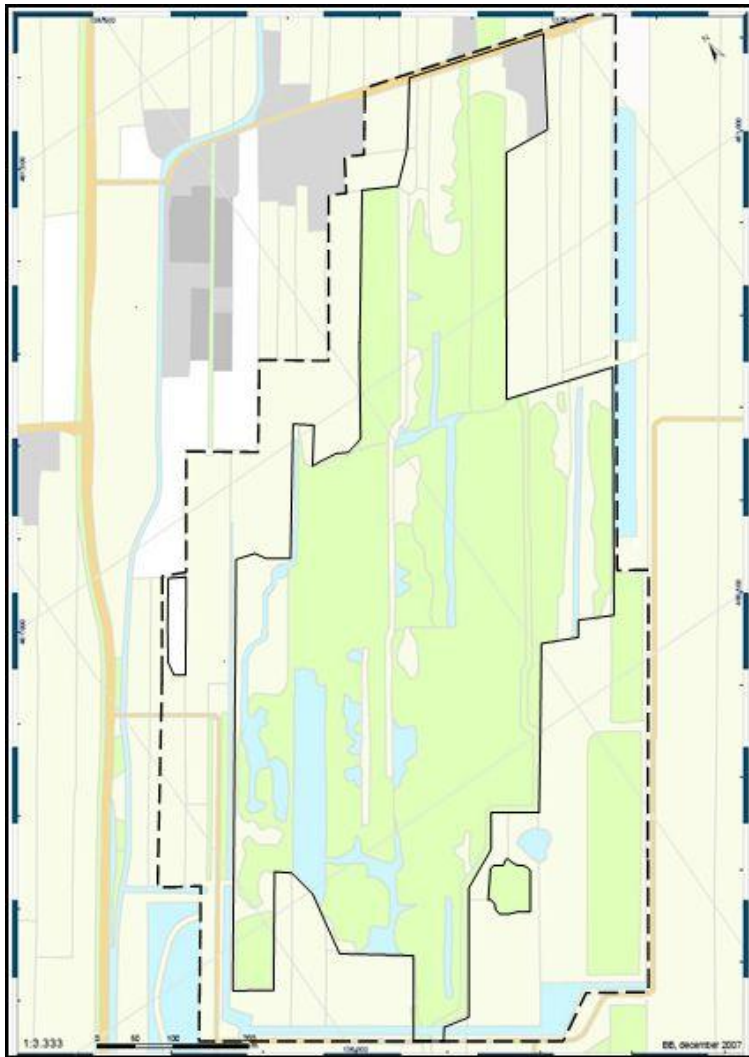
In 2007 is de Gagelpolder (de vroegere Gagelzodden) voor de eerste maal door de auteurs vlakdekkend op broedvogels geïnventariseerd conform de BMP-richtlijnen (Heunks & van der Velde, 2007). In 2008 zijn aanvullende waarnemingen gedaan met name gericht op uilen, roofvogels en zeldzame en moeilijk karteerbare soorten (gerapporteerd in Heunks 2008). In 2010 is wederom een vlakdekkende telling uitgevoerd conform de BMP-richtlijnen, waarvan in deze rapportage de resultaten worden gepresenteerd. Het gebied is in 2007 opgedeeld in een monitoringsgebied (kernegebied) en een onderzoeksgebied (kernegebied met omliggende zone (figuur 1). Het monitoringsgebied betreft het oorspronkelijke moerasbos met waterpartijen en enkele rietveldjes waarvan historische telgegevens beschikbaar zijn (1967, 1979, 1986). Het is deze zone die als BMP-plot is opgenomen in het landelijke BMP-meetnet, dat wordt gecoördineerd door SOVON. De omliggende zone betreft 'nieuwe natuur', met een hoge diversiteit aan natuurtypen en een interessant soortenspectrum. De grenzen daarvan worden gevormd door logische landschappelijke overgangen. De grenzen zijn in 2010 gehandhaafd.

Hoofdstuk 2 gaat in op de gehanteerde werkwijze en op enkele kenmerken van het broedseizoen van 2010. In hoofdstuk 3 worden per soort de resultaten gepresenteerd, met verwijzing naar de verspreidingskaartjes in bijlage 2 (de soortkaarten). In dit hoofdstuk worden tevens vermeldenswaardige waarnemingen van niet broedvogels en zoogdieren gepresenteerd, alsook waarnemingen van bijzondere broedvogels juist buiten het onderzoeksgebied. Hoofdstuk 4 betreft een discussiehoofdstuk waarin mogelijke verklaringen worden gegeven aan de vastgestelde veranderingen in aantallen territoria tussen 2007 en 2010.

Wij danken wederom Staatsbosbeheer en in het bijzonder Bert van Dijk voor het verlenen van toestemming voor betreding van het gebied en aanvullende informatie.

November 2010

Eckhart Heunks & Eric van der Velde

Figuur 1. Ligging van het onderzoeksgebied (onderbroken lijn) en van het BMP-monitoringsgebied (doorgetrokken lijn)

2. Methode

Alle broedvogels zijn geïnventariseerd volgens de algemene BMP-methode (van Dijk, 2004). Er zijn in totaal 8 zogenaamde bezoeken gedaan, waarbij in principe het gehele onderzoeksgebied vlakdekkend is geïnventariseerd (tabel 1). In totaal zijn circa 57 uren inventariserend in het gebied doorgebracht, wat vrijwel gelijk is aan 2007 (57,5 uren).

De bezoeken werden steeds op een ander punt gestart en in verschillende richtingen gelopen. Een bezoek duurde ca. 4-6 uur en werd aangevangen vanaf zonsopkomst. Alle potentiële broedvogelwaarnemingen werden conform de BMP-systematiek op kaart ingetekend (schaal van de veldkaart 1:3.000). Thuis werden deze waarnemingen direct overgezet op soortkaarten. Tijdens de velduren werden overigens ook opvallende waarnemingen van niet-broedvogels genoteerd alsook van noemenswaardige (mogelijke) broedvogels in de zone grenzend aan het onderzoeksgebied.

Aanvullende waarnemingen hebben deels betrekking op korte (familiaire) bezoeken overdag in het vrij toegankelijke deel. Daarnaast werden 4 avondbezoeken gedaan, specifiek gericht op schemer- en avondvogels (rallen, uilen, sprinkhaanzanger). Daarbij werd op meerdere avonden gebruik gemaakt van een geluidssimulator (m.n. t.b.v. waterral).

datum	tijd (uur)	weer	waarnemers	gebied/doelsoorten
17-2-2010	8.30-11.00	onbewolkt, -2 gr, 3 Z, sneeuwdek	EH	kerngebied, normbezoek kleine bonte, nesten roofvogels, kraaien
24-2-2010	14.30-16.00	bewolkt, spat regen, 8 gr, 3-4 ZW	EH, SM, SM, JdW	NW-hoek
7-3-2010	7.30-11.30	onbewolkt, -4+1 gr, 2-3 O	EH, EvdV	alles (telling 1)
10-3-2010	9.15-10.45	onbewolkt, -4+2 gr, 4 NO	EH	kleine bonte specht
24-3-2010	6.00-9.30	licht bewolkt, 8-12 gr, 304 Z	EH, EvdV	alles (telling 2)
10-4-2010	6.20-11.25	mist/half bewolkt, 5-12 gr, 3-4 NO	EH, EvdV	alles (telling 3)
18-4-2010	20.15-22.00	onbewolkt, 14-10 gr, 3 NW	EH	west-noordwest (rallen, blauwborst)
24-4-2010	5.50-12.00	onbewolkt, 0 -18 gr, 3 O	EH, EvdV	alles (telling 4)
26-4-2010	20.30-22.00	onbewolkt, 15-10 gr, 2 W	EH	west-oost (sprinkhaanzanger, waterral met geluidssim., uilen)
6-5-2010	5.30-11.30	onbewolkt, 4-12 gr, 2-4 NO	EH	alles (telling 5)
9-5-2010	20.45-22.15	bewolkt, 8 gr, 3-4 N	EH, AdJ	west-oost (sprinkhaanzanger, waterral, met geluidssim., uilen)
16-5-2010	5.15-11.45	licht bewolkt, 7-16 gr, 2-3 W	EH, EvdV	alles (telling 6)
24-5-2010	21.00-23.00	bewolkt, 22-12 gr, 3-4 N	EH	west-oost (sprinkhaanzanger, waterral, met geluidssim., uilen)
5-6-2010	4.50-10.50	onbewolkt, 12-24 gr, 2-3 O	EH, EvdV	alles (telling 7)
20-6-2010	5.05-10.45	bewolkt, 8-15 gr, 3 NW	EH, EvdV	alles (telling 8)
23-6-2010	15.30-17.15	onbewolkt, 22 gr, -	EH, SM, SM, e.a.	oostpad (roofvogels)

Tabel 1. Overzicht van bezoeken 2010.

Veranderingen in het gebied

Nog begin maart 2010 werd, net als in de winter van 2007-2008 het droogstaande perceel met riet aan de noordoostzijde geheel gemaaid. Met name voor rietgors, bosrietzanger en rietzanger, vogels die wat ouder riet prefereren, lijkt dit uit te pakken in een lager aantal territoria. Voor kleine karekiet is geen significant negatief effect ten opzichte van 2007 vastgesteld (zie ook H. 4).

Er is een begin gemaakt met het toegankelijk maken van het pad aan de oostzijde in het moerasbos door overhangende takken, omgewaaide bomen, en braamstruwelen hier te verwijderen. Vooral nog lijkt dit doodlopende pad niet/nauwelijks te worden gebruikt en werd vooral de inventarisatie van dit deel van het gebied er door vergemakkelijkt. Ook het toegankelijk worden van de weilandzone aan de zuidzijde lijkt voornamelijk niet te hebben geresulteerd in een hogere betredingsdruk.

De randen van de nieuwe waterpartij aan de noordwestzijde (2008) is begroeid geraakt met een dichte oevervegetatie (kalmoes, lisdodden, gele lis). De nieuwe 'petgaten' aan de noordoostzijde beginnen vooral dichtgegroeid te raken met grote velden lisdodden (kleine).

Plaatselijk zijn aan weerszijden van het centrale pad in het noordelijk deel open plekken gecreëerd met name bedoeld voor insecten.

Evenals in voorgaande jaren werd medio april de waterstand in het gebied weer flink opgevoerd en bleef gedurende het broedseizoen erg hoog.

Weer

De eerste maanden van 2010 werden gekenmerkt door langdurige koude en vooral veel sneeuw. De tweede serieuze (schaats)winter op rij, van betekenis voor koudegevoelige soorten. Pas begin april was sprake van een gemiddeld temperatuurverloop (zie ook tabel 1). De bezoeken werden gekenmerkt door redelijke tot goede telomstandigheden.

3. Resultaten 2010

3.1 Broedvogels binnen het onderzoeksgebied

In deze paragraaf worden kort de inventarisatie-resultaten en bijzonderheden per soort besproken. Waar relevant wordt daarbij kort ingegaan op aantalsontwikkeling ten opzichte van 2007, verspreiding en mogelijk verklaring voor veranderingen daarin. De verspreiding van territoria binnen het onderzoeksgebied is weergegeven op de soortkaarten in bijlage 2. Let op: het BMP-plot maakt deel uit van het onderzoeksgebied. Bijlage 1 geeft direct inzage in de verdeling van de aantallen over het totale onderzoeksgebied en het BMP-plot daarbinnen.

Knobbelzwaan (3)

Tenminste drie paren waren tot in mei in het gebied aanwezig. Hoewel op drie plaatsen verspreid over het gebied ook nesten zijn gevonden, zijn hierin geen eieren aangetroffen en is nergens een adult langere tijd op een nestlocatie gezien. Ook zijn geen jongen gezien.

Overigens wordt de randen van het gebied gedurende het broedseizoen door grote groepen zwanen benut als foerageer- en rustlocatie (o.a. 46 exx. op weilanden oost van gebied op 24 april).

Grauwe gans (6)

Veel minder dan in 2007 waren er verdachte paartjes grauwe ganzen in het gebied aanwezig. Maximaal werden 6 paartjes gezien (24 maart). Anders dan in 2007 ontbreken nestwaarnemingen en ook ontbreken nestindicerende waarnemingen. Ook zijn geen kapotte eieren gevonden en zijn geen jongen gezien.

Nijlgans (1)

Geen nest gevonden dit jaar. Wel verdachte waarnemingen: op het voormalige buizerdnest op het eiland aan de zuidzijde, op 10 maart een adult wakend. Op 24 maart een vrouwtje op kraaiennest in populierensingel zuidzijde. Beide eenmalige waarnemingen. Gedurende het seizoen veelvuldig alarmerend rondvliegen van nijlganzen boven het broekbos, alleen of gepaard. Nooit meer dan 2 exemplaren samen gezien.

Wilde Eend (12)

Verspreid over het gebied in vergelijkbare aantallen als in 2007 (14). Slechts eenmaal werden jongen waargenomen (vrouwtje met 7 pullies op 5 juni).

Soepeend (2)

Nieuw op de lijst. Alleen mannetjes waarnemingen, tenminste 2 exx. aanwezig binnen datumgrenzen.

Krakeend (1)

Met één waarneming van paartje op de noordoostelijke plas (avondtelling) binnen de datumgrens (24 mei) en één waarneming van een paartje op diezelfde plas op 24 maart, juist voldoende om er conform BMP-regels een territorium van te maken.

Kuifeend (1)

Ook nieuw op de lijst. Pas laat in het seizoen vastgesteld op plassen noordoostzijde. Op 24 mei 1 paar, op 5 juni 3 paar, op 20 juni 1 paar. Geen andere waarnemingen.

Havik (1)

Vele waarnemingen gedurende het gehele seizoen. Onder andere baltsend vrouwtje en veelvuldig roepende vogels nabij/op nest. Het paar heeft sinds vorig jaar het oude, grote nest westelijk van het centrale pad weer in gebruik genomen. Het nest oost van het centrale pad, in gebruik in 2007 en 2008, was begin 2009 al niet meer terug te vinden. Dit jaar zijn geen jongen waargenomen (ook niet gericht naar gezocht).

Opvallend is de vondst op 24 februari van de resten van vermoedelijk een onvolwassen vogel (bruinig verenkleed) vrijwel onder de nestboom van 2010. Is hier geknokt om het nest? Of was er een zodanig voedselgebrek tijdens de koude winter dat ze elkaar zijn gaan opeten?

Buizerd (3)

Voor het vierde achtereenvolgende jaar is het nest aan de zuidoostzijde bezet met succesvol 3 jongen (20 juni). Nieuwe succesvolle nestlocaties werden gevonden in het meest noordelijke smalle gedeelte van het moerasbos (veel gevlieg van adulten en aanvoer van voedsel in de pullenperiode), en vrij zuidelijk nabij het centrale pad ((tenminste 2 jongen, 5 juni). Beide laatste nesten zijn nieuw gebouwd. Het grote nest op het 'eiland' aan de zuidzijde werd dit jaar niet gebruikt (i.i.g. bezet in 2007 en 2008). Mogelijk heeft hier de nijlgans een rol in gespeeld. Alle nesten bevonden zich in zwarte elzen.

Sperwer (1)

Nieuw op de lijst, maar optelsom van verdachte waarnemingen binnen de datumgrenzen (15 april – 15 juli); geen nest gevonden. De nestlocatie lijkt op grond van in/uitvliegende vogels dan ook gezocht te moeten worden in het minst toegankelijke gedeelte (moerasbos NO-hoek). Waarnemingen:

- 24 april: adult laag overvliegend
- 6 mei: vrouwtje invallend moerasbos NO-hoek
- 24 mei: een vogel in zuidelijke richting overvliegend
- 20 juni: vrouwtje bos uitvliegend, mannetje met prooi bos invliegend (NO-hoek)
- 23 juni: man/vrouw? met prooi bos invliegend (NO-hoek)

Fazant (1)

Mannetje veelvuldig waargenomen aan noordwestzijde van het gebied (zone rondom kassen). Vrijwel iedere telling 'baltsroep' gehoord. Geen vrouwtjes of jongen gezien (in 2008 wel jongen hier gezien).

Waterhoen (4)

Vanaf 10 april verspreid over het gebied enkele waarnemingen. Meest frequent langs plasje zuidoosthoek. Geen nesten, geen jongen.

Meerkoet (16)

Verspreid over het gebied voorkomend met concentraties in het zuidelijke deel rondom de weilandjes en in de plassen in de noordoosthoek. Ten opzichte van 2007 (9) een opvallend goede score na zware winters.

Houtduif (2)

Nog slechts 2 territoria kunnen tellen!

Koekoek (1)

Niet veel gehoord. Nooit meer dan 1 vogel tegelijk roepend. Nooit meer dan 1 vogel tegelijk gezien. Daarmee maximaal 1 territorium.

Bosuil (1)

Succesvol broedsel (locatie nest onbekend) met tenminste 3 vrij grote jongen op 24 mei in noordoostelijke bosstrook. Geen adult gehoord of gezien.

Grote Bonte Specht (3)

Moeilijk in te schatten hoeveel er nu precies zitten. Veel waarnemingen verspreid over het bos maar weinig uitsluitende waarnemingen. Op 17 februari 2 mannetjes tegelijk roffelend en paartje gezien. Op 10 maart twee mannetjes in conflict met vrouwtje nabij. Eén nestboom gevonden met bedelende jongen (5 juni). Op grond van verbreiding van roffelende vogels en fusie-afstand 3 territoria te onderscheiden.

Witte Kwikstaart (1)

Wederom paartje gehele periode aanwezig bij wit boerderijtje en schuur SBB aan de Koidijk.

Winterkoning (33)

Verspreid over het gebied aanwezig maar in veel lagere dichtheden dan in 2007 (64). Opvallend afwezig in nieuw bosaanplant oostzijde (in 2007 hier wel met 5 territoria aanwezig)

Heggenmus (8)

Verspreid over het gebied aanwezig met toptelling op 10 april. Aantallen gelijk aan 2007 (8).

Roodborst (9)

Met 9 territoria beduidend lagere aantallen dan in 2007 (17). Effect van koude winters? Verbreiding gelijk.

Blauwborst (4)

Fraaie telling op 10 april met 4 uitsluitende waarnemingen. Daarna alleen in NO hoek nog een uitsluitende waarneming (2 man zingend op 16 mei). Aan westzijde vooral nog enkele avondwaarnemingen van een zingend mannetje ter hoogte van rietzones. Opvallend ontbreken van waarnemingen in het zuidwestelijke gedeelte (in 2007 in deze randzone van het onderzoeksgebied hier 2 van de 4 territoria).

Zanglijster (7)

Halvering ten opzichte van 2007 (14), mogelijk gevolg van koude winters?

Merel (29)

Nog iets meer dan in 2007 (26), mogelijk door verdere ontwikkeling van jonge bosaanplant rondom moerasbos.

Sprinkhaanzanger (5)

Net als 2007 geven avondbezoeken het beste beeld van maximum aantal territoria omdat dan vogels zeer actief zingen en goed van elkaar te onderscheiden zijn. Beste telling bij avondbezoek 26 april (6 uitsluitende waarnemingen, 2 oost , 4 west), maar juist buiten datumgrens! Op avondbezoek 24 juni 5 uitsluitende waarnemingen. Op grond van reguliere rondes 4 territoria.

Rietzanger (26)

Iets meer territoria dan in 2007 (23) wat deels op conto komt van intensievere telling van klein rietveldje aan de westzijde (2007: 1, nu 5). Maar ook de daar nabij gelegen zones deden het in 2010 beter. Daarentegen geeft het noordoostelijk gelegen rietperceel lagere aantallen (2007: 7, nu: 3), wat zou kunnen samenhangen met de maai-activiteiten in maart. Dit past in het beeld dat rietzangers voorkeur hebben voor wat ouder riet.

Bosrietzanger (21)

Wat lagere aantallen dan in 2007 (29) en 2008 (24 tijdens één toptelling). Verbreiding lijkt te wijzen op minder gunstige vegetatieve ontwikkeling voor deze soort met het doorgroeien van wilgenstruiken aan de westzijde (in 2007 hier 8 territoria, nu geen) en het volledig maaien van het rietveld in het noordoosten (in 2007 hier 5 territoria nu één).

Kleine karekiet (25)

Opvallend is dat het maaien van het rietperceel in de noordoosthoek weinig effect lijkt te hebben gehad op het aantal territoria (in 2007 hier 8 terr., nu 6). Wel lijken de karekieten dit jaar wat later in het seizoen in deze rietstrook te zijn gaan innemen. Hogere aantallen aan de westzijde komen mogelijk deels op conto van intensievere telling van kleine rietstrook meest westelijk (nu goed voor 5 territoria, in 2007 maar 2).

Spotvogel (8)

Vergelijkbare aantallen als in 2007 (10). Verbreiding wat afwijkend met een opvallend cluster van 6 territoria in de nieuwe aanplant aan de zuidoostzijde (6 onderscheidende waarnemingen op 5 juni).

Grasmus (10)

Vergelijkbare aantallen als in 2007 (11). Vergelijkbare verbreiding verspreid in zone rondom het moerasbos.

Zwartkop (26)

Wat lagere aantallen dan in 2007 (31), met een vergelijkbare verbreiding.

Tuinfluit (30)

Veel hogere aantallen dan in 2007 (18) wat wel eens deels zou kunnen samenhangen met een betere herkenning van de soort (verwarring met zwartkop blijft op de loer liggen). We hadden in 2010 meerdere zeer goede tuinfluitertellingen (volop zingend). Los daarvan mag worden gesteld dat er in 2010 meer tuinfluiters zaten dan in 2007. Mogelijk heeft verdere ontwikkeling van de omliggende bosaanplant een positie effect op de soort. Zo werden in de nieuwe bosaanplant aan de westzijde in 2007 maar 3 territoria geteld, tegenover 13 in 2010!

Fitis (62)

Aanzienlijke toename ten opzichte van 2007 (48), vergelijkbare verspreiding. Deze toename heeft zowel betrekking op het moerasbos als omliggende zones.

Tjiftjaf (50)

Toename ten opzichte van 2007 (39), vergelijkbare verspreiding. Deze toename heeft zowel betrekking op het moerasbos als omliggende zones.

Grauwe Vliegenvanger (4)

Gelijk aan 2007 met 4 territoria. Vergelijkbare verbreiding (open plekken en paden in het moerasbos).

Matkop (2)

Slechts 2 territoria kunnen onderscheiden, tegenover 5 in 2007. Duidelijk minder aanwezig, een enkele waarneming per telling, mogelijk samenhangend met koude winters? Op 5 juni adult met jongen.

Pimpelmees (10)

Lichte afname ten opzichte van 2007 (13), vergelijkbare verspreiding (moerasbos).

Koolmees (18)

Zeer vergelijkbare aantallen als in 2007 (16) met een vergelijkbare verspreiding (moerasbos).

Staartmees (3)

Vergelijkbaar met 2007 (4) met op 4 juni adult met jongen.

Boomkruiper (4)

Slechts 4 territoria kunnen vaststellen. In 2007 nog 10. Mogelijk effect van koude winters. Op 20 juni adult met jongen.

Gaai (3)

Lastig aantallen te schatten met vooral waarnemingen van individuen verspreid over het gebied. Indicatief is een langdurig zingende vogel in de populieren meest zuidelijk ((10 april) en eentje vrij noordelijk op 24 april (in 2007 (2 terr.) geen zingende vogels waargenomen). In 2010 maximaal 3 adulten in een groep op 10 april.

Zwarte Kraai (6)

Op grond van aantal aanwezige paartjes en verbreding daarvan komen we tot 6 territoria (2007: 5). Slechts tweemaal een nest met adult gevonden. Lichte concentratie in het meest noordelijke bosperceel (3). Oude kraaiennesten 2009 zijn niet benut door kraaien. Wel lijkt één nest opgewaardeerd tot Buizerdnest en is een kraaiennest aan de zuidzijde even gebruikt door nijlganzen.

Ekster (1)

Nieuw op de lijst met één nest in een meidoorn bij het boerderijtje aan de Kooidijk. Op zuidelijke weilanden af en toe groepjes eksters foeragerend.

Huismus (15)

Komt geheel op conto van boerderij met tuin aan Kooidijk. Schatting op basis van maximum aantal adulten (20-25). Nieuw op de lijst, vorige keer niet geteld. Niet op kaart.

Ringmus (5)

Komt geheel op conto van boerderij met tuin aan Kooidijk. Schatting op basis van geschat maximum aantal adulten (6-8). Nieuw op de lijst, vorige keer niet geteld. Niet op kaart.

Spreeuw (3)

Komt geheel op conto van boerderij met tuin aan Kooidijk. Schatting op basis van geschat maximum aantal adulten (4-8). Nieuw op de lijst, vorige keer niet geteld. Wel al bij vroegere inventarisaties (jaren 70-80) als broedvogel genoteerd. Niet op kaart.

Vink (13)

Een lichte toename ten opzichte van 2007 (9) met meer territoria in het moerasbos en een nieuw territorium in de oostelijke bosaanplant.

Putter (5)

Meer geldige waarnemingen dan in 2007 (3) met een goeie telling op 5 juni met 4 uitsluitende waarnemingen (3x zingend, 1 x adult met nestmateriaal).

Groenling (1)

Nieuw op de lijst. Een zingend mannetje op 20 juni in wilgenbos noordwesthoek en een in de struikzone westelijke hiervan (geen uitsluitende waarnemingen). Eenmaal waarneming van overvliegend zingend mannetje overvliegend. Nieuw op de lijst, mogelijk samenhangend met ontwikkeling struikzone westzijde ('kneuen-hoekje').

Kneu (6)

Forse toename ten opzichte van 2007 (1) komt met name op conto van een waarneming op 6 mei met 9 adulten, waaronder diverse zingend in de struweelzone aan de westzijde. Ook op 20 juni werd hier een groep kneuen gezien met 9 vogels. Schatting $9 \text{ exx.} / 1,5$ (kolonievogels) = 6 territoria. Overigens zijn alle kneuen-waarnemingen afkomstig uit deze afwijkende strook met behalve opschietende wilgen een grote variatie aan struikachtigen (o.a. vlier, rozenbottel)

Toename ten opzichte van 2007 zou kunnen samen te hangen met groei van struiken in deze jonge zone. Het kan echter tevens een effect zijn van de wat intensievere kartering van deze strook in 2010.

Goudvink (4)

Veel waarnemingen van paartjes en zingende mannetjes verspreid over het centrale en zuidelijke gedeelte van het moerasbos (2007; 3).

Rietgors (4)

Afname ten opzichte van 2007 (8) komt geheel op conto van het in maart 2010 gemaaide noordoostelijke rietperceel (2007; 5, nu; 1).

3.2 Niet in 2010 aangetroffen als broedvogel (wel in 2007):

Boomvalk (2007: 1)

Twee waarnemingen van overvliegende/cirkelende vogels op 24 april en 16 mei. Geen schemerwaarnemingen en geen andere verdachte waarnemingen.

Waterral (2007: 3)

Al verdacht dat we in de winter en het vroege voorjaar geen enkele vogel hebben gehoord of gezien. Diverse pogingen met MP3-speler in de broedperiode leverde geen enkele waarnemingen op. Toch die koude winters? In oktober 2010 werd wel weer een vogel gehoord door Guus Peterse in de NO-hoek (www.waarneming.nl).

Kleine bonte specht (2007: 1)

Eén waarneming van een foeragerende vogel tussen een groepje mezen op 24 februari. Beschouwd als zwervende wintervogel. Geen andere waarnemingen ondanks gerichte zoekacties.

3.3 Mogelijke broedvogels onderzoeksgebied (verdachte waarnemingen)

Canadese Gans

Hevig alarmerende vogel wegvluchtend uit gagelstruweel langs plasje in het centrale deel van het moerasbos op 6 mei.

3.4 Vermeldenswaardige (mogelijke) broedvogels in 2010 in de zone direct grenzend aan het telgebied

Ransuil

Zoals ieder jaar is er weer succesvol gebroed in de zone ten zuiden van het onderzoeksgebied en waarschijnlijk in de coniferen aan de Gageldijk. Diverse meldingen op waarneming.nl met roepende, baltsende adulten en roepende jongen. Eigen waarneming; een enorme groep van tenminste 6 en misschien wel 8 jongen volop roepend op 26 juni in de bosaanplant ter hoogte van de manege. Zijn dit mogelijk 2 nesten?

Stenuil

Twee reguliere telrondes gagelpolder gedaan met geluidssimulatie op 18 februari en 2 maart. Alleen bij boerderij Zeldenrust Kooidijk tijdens deze rondes met zekerheid een territorium (luid roepende vogel op 2 maart). Op geen van de andere voormalige waarnemingslocaties (2007-2009) een vogel gehoord of gezien.

Kerkuil

Wederom een succesvol jaar voor de uilenkast van de familie Steneker. Aantal jongen 3. Geen eigen waarnemingen.

Tureluur

Nog slechts één waarneming van een hoog overvliegend baltsend paartje op 5 juni. Geen vogel aan de grond gezien op de velden ten oosten van het bos. Het lijkt daarmee voorgoed voorbij met de tureluurs.

Huiswaluw

Volop aanwezig langs Kooidijk westzijde, niet geteld

Van overige (mogelijke) broedvogelsoorten geen specifieke waarnemingen verzameld.

3.4 Vermeldenswaardige niet-territoriale waarnemingen in/boven het onderzoeksgebied

Ooievaar

1 ex. succesvol foeragerend op 6 mei in nieuwe petgaten noordoosthoek. Meerdere waarnemingen van foeragerende vogels in omliggende weilanden.

Blauwe reiger

Slaapplaats vastgesteld op avondtelling 24 juni van tenminste 4 vogels in smalle bosstrook meest noordelijk nabij boerderij.

Purperreiger

Meerdere waarnemingen in de periode half april - mei van 1 adult foeragerend in nieuwe petgaten noordoosthoek. Op 24 mei bij avondtelling twee vogels vanuit NW luid roepend aanvliegend en landend in moerasstrook NO-hoek. Op 23 juni een vogel opvliegend van strook juist oost van plas NO-hoek.

Grote zilverreiger

In winter, voor- en najaar in en nabij het onderzoeksgebied aanwezig met maximaal 3-4 vogels. Plassen NO-hoek favoriet.

Bruine Kiekendief

Een vrouwtje westelijk voorbij vliegend (jagend) op 24 mei.

Rode Wouw

Een vogel laag zuidelijk overvliegend op 24 april.

Boomvalk

Twee waarnemingen van overvliegende/cirkelende vogels op 24 april en 16 mei.

Houtsnip

Twee vogels bij toeval opgestoten tijdens wintertelling roofvogel-/kraaiennesten op 17 februari. Veel sporen van houtsnippen in de sneeuw (een echte wandelaar die houtsnip).

Dwergmeeuw

Op 24 april tussen 7.30 en 8.30 uur prachtige ochtendtrek van groepjes dwergmeeuwen van Loosdrechtse Plassen naar vermoedelijk de Hoogekampse Plas. Waargenomen groepjes: 75, 20, 36, 12 exx. Later op de ochtend meer dan 100 dwergmeeuwen aanwezig bij Hoogekampse Plas.

IJsvogel

In het onderzoeksgebied slechts 1 waarneming dit jaar van een laag langs vliegende vogel op 24 juni (ZW-hoek).

Boomklever

Een vreemde waarneming van een vogel ter plaatse midden in het moerasbos op 5 juni.

Appelvink

Op 24 maart 2 vogels invallend in het moerasbos en 1 overvliegend. Op 6 mei een vogel vrij laag overvliegend (NO).

Barmsijs

Alleen op 10 april 1 vogel gehoord.

Visdief

Nieuwe waterpartijen in en nabij het gebied worden regelmatig bezocht door foeragerende visdieven. Maximaal 5 vogels tegelijk gezien op 25 april boven plassen NO-hoek.

3.5 Overige waarnemingen niet vogels

Zoogdieren

Haas: regelmatige verschijning in het bos. Iedere telling 3-5 dieren

Mol: overal sporen van de mol.

Vos: dit jaar vier waarnemingen:

- 13 februari: adult over besneeuwde weilanden oost van onderzoeksgebied rennend, achtervolgd door kraaien
- 10 april: adult op pad met populieren (zuidzijde)
- 6 mei: adult, sloot opverspringend ZW-hoek
- 20 juni: jonge spelerige vos tot 2x toe gezien op 'zandpad' in struikzone westzijde.

Ree: nauwelijks nog waarnemingen:

- 10 april: 2 exx. + 1 ex (man) in noordelijk deel van moerasbos
- 24 april: 1 vrouwtje centrale pad

Rosse vleermuis: op 18 april bij vroege schemer binnen 10 minuten 7 exx. een voor een O-W overvliegend ter hoogte van rietveld west.

Overige dieren

Ringslang: weer nauwelijks gezien. Alleen op 22 augustus tweemaal een jong exemplaar :

Geknobbelde Amerikaanse Rivierkreeft: op 20 juni een (bijna) dood exemplaar opgevist uit slootje tussen de weilandjes zuidzijde.

4. Discussie: achterliggende mogelijke oorzaken voor vastgestelde veranderingen.

Een vergelijking van de resultaten van 2007 met 2010 (tabel 2) laat voor een groot aantal soorten een vergelijkbaar aantal territoria zien. Dat is niet vreemd gezien de korte tijdspanne tussen de teljaren. Opvallend zijn een aantal soorten waarvoor de aantallen tussen 2007 en 2010 wel sterk variëren met verschillende achterliggende mogelijke verklaringen. Daarbij is nog onderscheid te maken in veranderingen binnen het BMP-plot en veranderingen in het totale onderzoeksgebied.

Strengere winters 2008-2009 / 2009-2010.

Winterkoning (64 -> 33), roodborst (17->9), matkop (5->2) en boomkruiper (10->4) zijn alle in aantallen gehalveerd! De verbreiding van deze standvogels beperkt zich vooralsnog vrijwel uitsluitend tot het moerasbos (het BMP-plot). Uitgaande van een onveranderde situatie in het moerasbos lijken de voorbije strenge winters de meest waarschijnlijke verklaring voor de sterke afname.

Opvallend dat voor een aantal andere kleine standvogels dit effect niet merkbaar is (overige mezen, vinkachtigen, heggenmus). Mogelijk heeft de heggenmus echter geprofiteerd van de verdere ontwikkeling van de omliggende bosstruwelen waarmee de verliezen voor het BMP-plot zijn gecompenseerd. Waar de aantallen in het moerasbos achteruit zijn gegaan (7->5) is deze in het omliggende bos toegenomen (0->3). Het verdwijnen van de waterral zou ook verband kunnen houden met de strenge winters. Opvallend dat de meerkoet juist in aantal is toegenomen (9->16) wat geheel op conto komt van de toename in de zone rondom het moerasbos.

Aanwezigheid van de vos.

De afname van de grauwe gans (8->5) en het ontbreken van nesten van deze soort in 2010, met daartegenover de meerdere vossenwaarnemingen gedurende het broedseizoen, zou een aanwijzing kunnen zijn dat de grauwe gans de vossendruk niet meer trekt. Afgaande op de waargenomen jonge vos op 20 juni aan de westzijde heeft zich mogelijk een vossennest in het gebied bevonden.

Het maaien van het rietveld aan de NO-zijde.

Het geheel wegmaaien van het relatief grote rietveld aan de NO-zijde van het BMP-plot medio maart 2010 heeft deze zone voor een aantal soorten minder aantrekkelijk gemaakt. In tabel 3 zijn de aantallen territoria van broedvogels van deze strook in 2007 en 2010 op een rijtje gezet. In 2007 was sprake van een ongemaaide situatie met veel overjarig riet.

Rietveld NO-hoek	2007 (niet gemaaid)	2010 (gemaaid)
Rietgors	5	1
Rietzanger	7	4
Bosrietzanger	5	1
kleine karekiet	8	6
sprinkhaanzanger	1	0
blauwborst	1	0

Met name de soorten die van overjarig riet houden hebben de strook in 2010 veel minder gebruikt. Op de gebiedstotalen (onderzoeksgebied) is deze afname niet goed terug te vinden, wat samenhangt met een waarnemingseffect; het ondertellen van een ander rietperceel aan de westzijde in 2007.

Waarnemingseffecten.

Een klein rietveld aan de uiterste westzijde van het onderzoeksgebied (en als eilandje deel uitmakend van het BMP-plot) is in 2007 niet volwaardig geteld in verband met de toen nog onduidelijke gebiedsgrenzen.

De volwaardige opname van het rietveldje in de route van 2010 komt vooral tot uitdrukking in meer rietzangers en kleine karekieten in het BMP-plot en in de totalen.

Rietveldje westzijde	2007 (niet gemaaid)	2010 (niet gemaaid)
rietgors	1	1
rietzanger	1	5
bosrietzanger	0	2
kleine karekiet	1	5

De afname van de spotvogel in het BMP-plot (6->1) lijkt samen te hangen met de korte piek van de zang. Beide teljaren werd de spotvogel maar op één ochtend goed gehoord met zeer verschillende verspreidingen. Voor het totale onderzoeksgebied blijven de aantallen vrijwel gelijk (2007/2010 resp. 10/9).

De toename van de kneu (1->6) komt gehele op conto van een kolonie in het struweel aan de NW-zijde. Mogelijk is dit struweel geschikter geworden voor deze soort, maar eerder lijkt de toename verklaarbaar door een minder volledig telling van deze strook in 2007, in verband met de toen nog onduidelijke gebiedsgrenzen.

Veroudering van de omliggende zone met bosaanplant en struweel.

De ontwikkeling van de nog jonge (2003) zone met bosaanplant, struweel en nieuwe plasjes/moerasjes lijkt terug te vinden in de toename van een aantal struweel/bossoorten. Fitis (47->62), Tijftjaf (39->50) en tuinfluiter (18->30) springen er uit, waarbij in alle gevallen echter ook het moerasbos beter bezet is in 2010. Mogelijk wijst dit op beter overlevingscondities in de trek- en overwinteringsgebieden voor deze soorten. Vreemd afwijkend in deze soortgroep is de opvallende afname van de zwartkop in het moerasbos (30->19) met ook afnemende aantallen in het totale gebied (33-> 26). Ten dele zou dit kunnen samenhangen met een betere soortherkenning, waarbij de tuinfluiter in 2007 is ondertelt ten gunste van de zwartkop (dan onder kopje waarnemingseffecten).

Ook de heggenmus heeft de bosaanplant ontdekt met nu 3 territoria in deze strook tegenover 0 in 2007.

Literatuur.

Ellenbroek, F., 1998. Broedvogels en bosvorming in de noordelijke Maarseveense Plassen. De Kruisbek, jaargang 41-4, 1-11.

Van Dijk, A.J., 2004. BMP handleiding, SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Heunks, E. & E.v.d. Velde, 2008. Broedvogels van de Gagelpolder in 2007. Resultaten van een uitgebreide territoriumkartering en een vergelijking met eerdere inventarisaties.

Heunks, E., 2009. Broedvogels van de Gagelpolder. Aanvullende waarnemingen op BMP-telling 2007.

Hustings, M.F.H., R.G.M. Kwak, P.F.M. Opdam & M.J.S.M. Reijnen, 1985. Vogelinventarisatie: achtergronden, richtlijnen en verslaglegging. Pudoc, Wageningen/Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, Zeist.

Prins, G.A.H., 1986. De ontwikkeling van de broedvogelstand in het laagveenmoeras De Gagelzodden. Gert A.H. prins, Rozendaal (Gld).

Odé, O & E. Rensink, 1994. Herinrichtingsgebied Noorderpark. Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI-1). RAAP-rapport 97. Stichting RAAP Amsterdam.

SOVON Vogelonderzoek, 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2000. Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis. KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

Winden, J, van der & T. Morel, 2002. Broedvogels van de Noord-Hollandse en Utrechtse laagveenmoerassen in 1967-94. Limosa 75 (2002), 57-72.

Bijlage 1. Overzicht van aantallen broedvogels (2007, 2010) onderzoeksgebied Gagelpolder met daarbinnen het BMP-plot .

soort/jaar	monitoringsgebied Gagelpolder					trend (2007-2010)	onderzoeksgebied Gagelpolder		trend (2007-2010)
	1968	1979	1986	2007	2010		2007	2010	
knobbelzwaan	1	1	0	2	2		2	3	
grauwe gans	0	0	0	8	5	(-)	9	6	(-)
nijlgans	0	0	0	2	1		2	1	
wilde eend	13	13-17	16	10	8		14	12	
soepeend				0	2		0	2	
krakeend	0	0	0	1	0		1	1	
kuifeend	0	0	0	0	0		0	1	
havik	0	0	1	1	1		1	1	
buizerd	0	0	0	3	3		3	3	
sperwer				0	1		0	1	
boomvalk	1	1	1	1	0		1	0	
fazant	15-20	10-13	4	0	0		0	1	
waterral	3	1	1	3	0		3	0	
waterhoen	36	13-14	3	1	3		3	4	
meerkoet	12	9-13	10	6	5		9	16	(+)
houtduif	21	20-37	17	5	2	(-)	5	2	(-)
koekoek	2	2	3	2	1		2	1	
bosuif	0	1	1	1	1		1	1	
grote bonte specht	1	3	4	3	3		3	3	
kleine bonte specht	0	0	1	1	0		1	0	
witte kwikstaart	0	0	0	1	1		1	1	
winterkoning	31	19	35	57	29	(-)	64	33	(-)
heggenmus	3-4	14-17	9	7	5		8	8	
roodborst	8	11	19	17	9	(-)	17	9	(-)
blauwborst	1	0	0	0	3		4	4	
merel	29	18-22	36	22	21		26	29	
zanglijster	9	13	7	12	7	(-)	14	7	(-)
sprinkhaanzanger	0	0	1	1	1		9	5	
rietzanger	21	4	0	7	14	(+)	23	26	
bosrietzanger	3	1	6	1	5	(+)	29	21	(-)
kleine karekiet	19	6-32	49	6	14	(+)	18	25	(+)
spotvogel	1	1-5	9	6	1	(-)	10	9	
grasmus	5	2-3	2	1	2		11	10	
zwartkop	29	11-12	12	30	19	(-)	33	26	
tuinfluiter	29	11-12	22	11	13		18	30	
fitis	52	41-52	58	37	44		47	62	(+)
tjiftjaf	19	50-55	38	32	39		39	50	(+)
grauwe vliegenvanger	1	3	12	4	4		4	4	
matkop	4	7-10	6	5	2	(-)	5	2	
pimpelmees	0	1-2	7	13	10		13	10	
koolmees	5	13-17	22	16	16		16	18	

soort/jaar	monitoringsgebied Gagelpolder					trend (2007- 2010)	onderzoeksgebied Gagelpolder		trend (2007- 2010)
	1968	1979	1986	2007	2010		2007	2010	
staartmees	0	0	4	4	3		4	3	
boomkruiper	0	0	1	10	4	(-)	10	4	(-)
gaai	1	3	3	2	3		2	3	
ekster				0	1		0	1	
zwarte kraai	2	3	3	5	6		5	6	
huismus					15		niet geteld	15	
ringmus					5		niet geteld	5	
spreeuw					1		niet geteld	1	
vink	1	3	10	9	12		9	13	
groenling				0	0		0	1	
putter	0	1	1	2	3		3	5	
kneu	2	1-2	2	0	0		1	6	(+)
goudvink	0	1-2	2	3	4		3	4	
rietgors	18	13-15	14	1	2		8	4	(-)

soorten afwezig sinds 2007	1968	1979	1986	2007	2010
zomertaling	2	0-1	0	0	0
holenduif	0	1-4	1	0	0
tortelduif	5	1	1	0	0
porseleinhoen	1-3	0	0	0	0
nachtegaal	0	1	0	0	0
wielewaal	1	1	0	0	0
wintertaling	0	0-2	0	0	0

Bijlage 2. Soortkaarten

Samenstelling: zoveel mogelijk bundeling van soortgroepen, maar afwijkend waar onoverzichtelijke verdichting van punten ontstaat. Koekoek, gaai, huis-ringmus en spreeuw niet op kaart weergegeven.

Kaart 1: wilde eend, krakeend, kuifeend, meerkoet, waterhoen,

Kaart 2: grauwe gans, nijlgans, knobbelzwaan

Kaart 3: buizerd, bosuil, havik, sperwer (niet weergegeven: op te vragen bij auteur)

Kaart 4: winterkoning, roodborst, houtduif, heggenmus

Kaart 5: boomkruiper, grote bonte specht, merel, witte kwikstaart, zanglijster

Kaart 6: zanglijster zwartkop, tjiftjaf, blauwborst, kleine karekiet

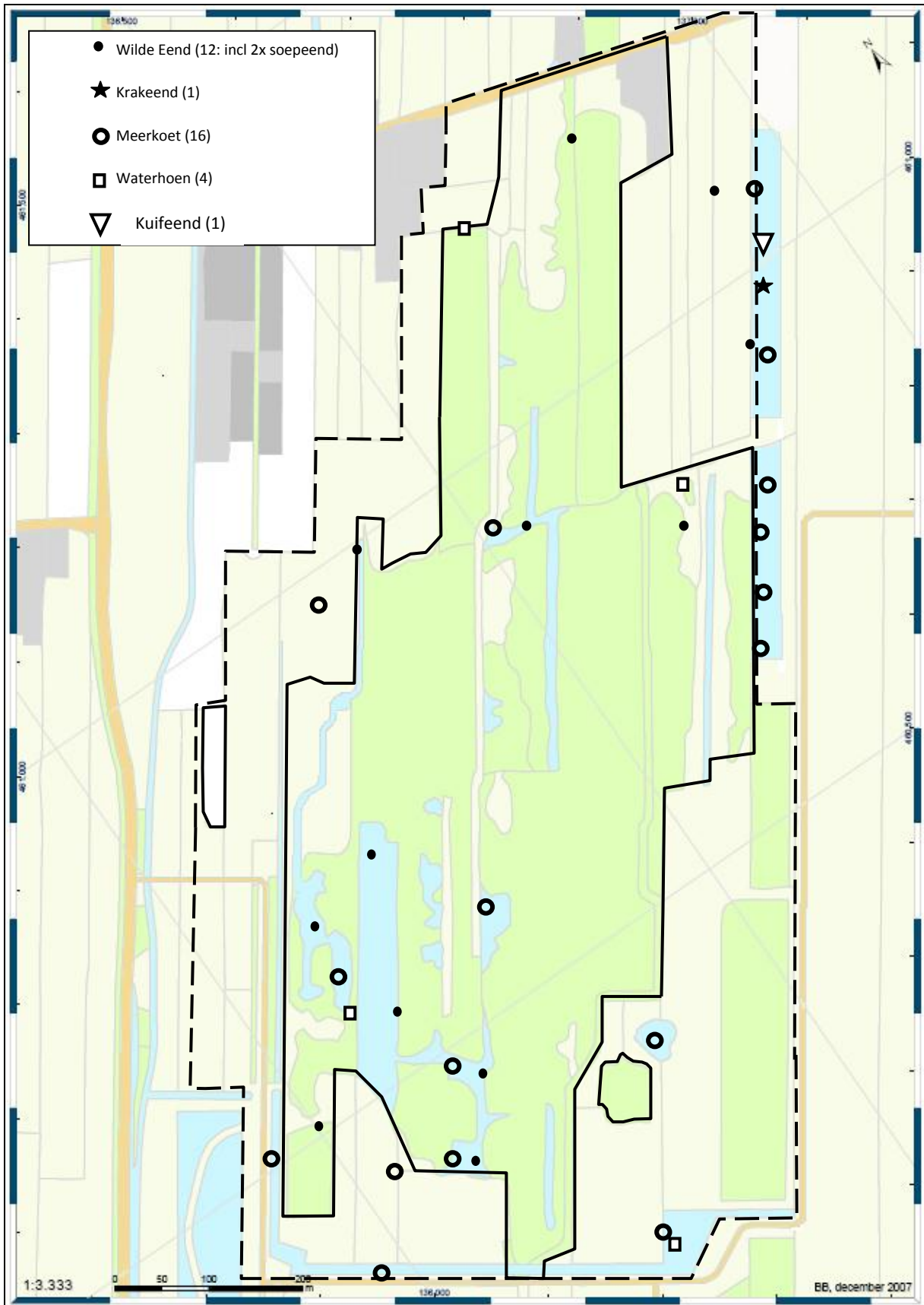
Kaart 7: fitis, tuinfluiter, grasmus, sprinkhaanzanger

Kaart 8: rietzanger, bosrietzanger, spotvogel, grauwe vliegenvanger

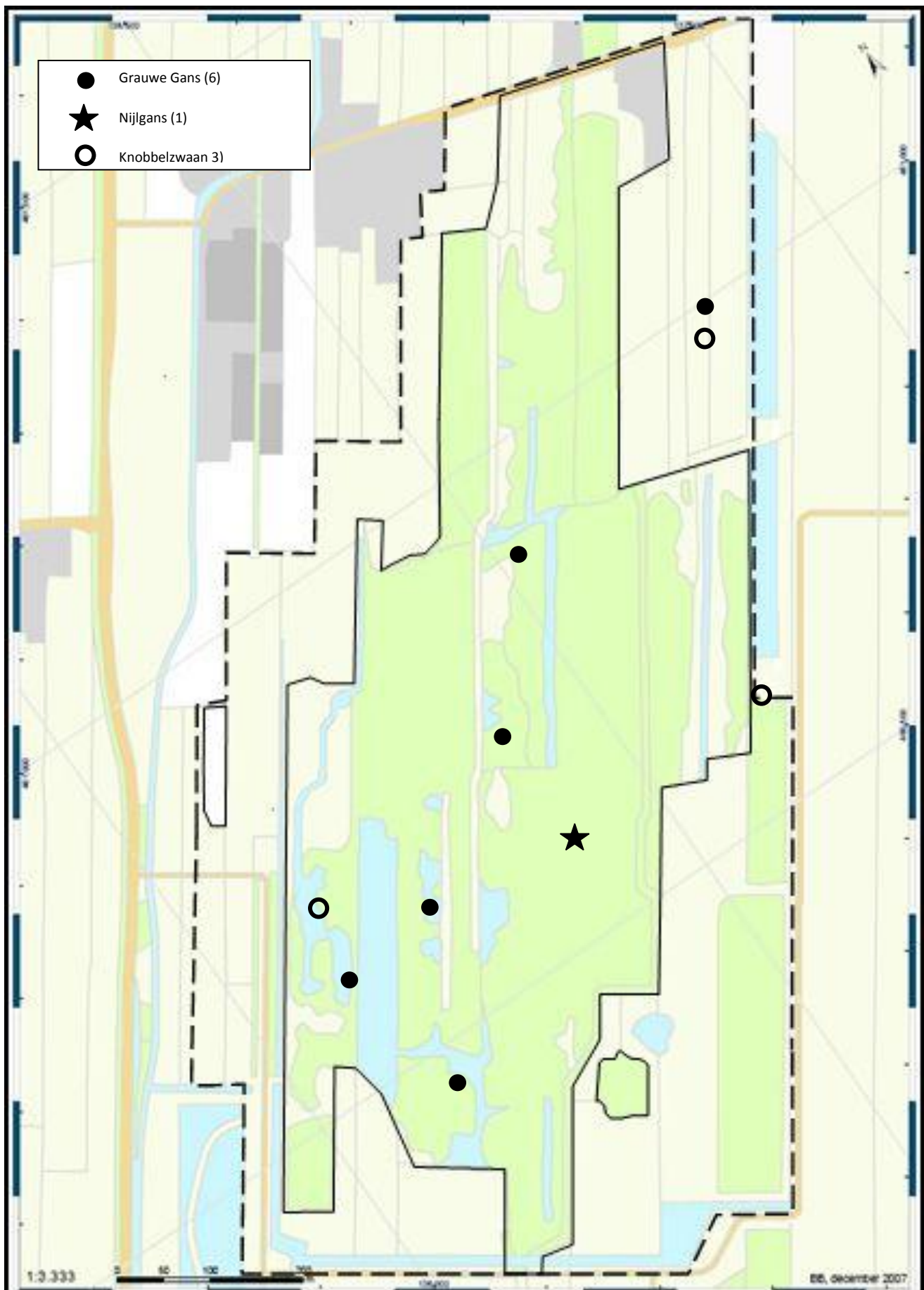
Kaart 9: koolmees, pimpelmees, staartmees, matkop

Kaart 10: vink, goudvink, kneu, putter, groenling, zwarte kraai, rietgors

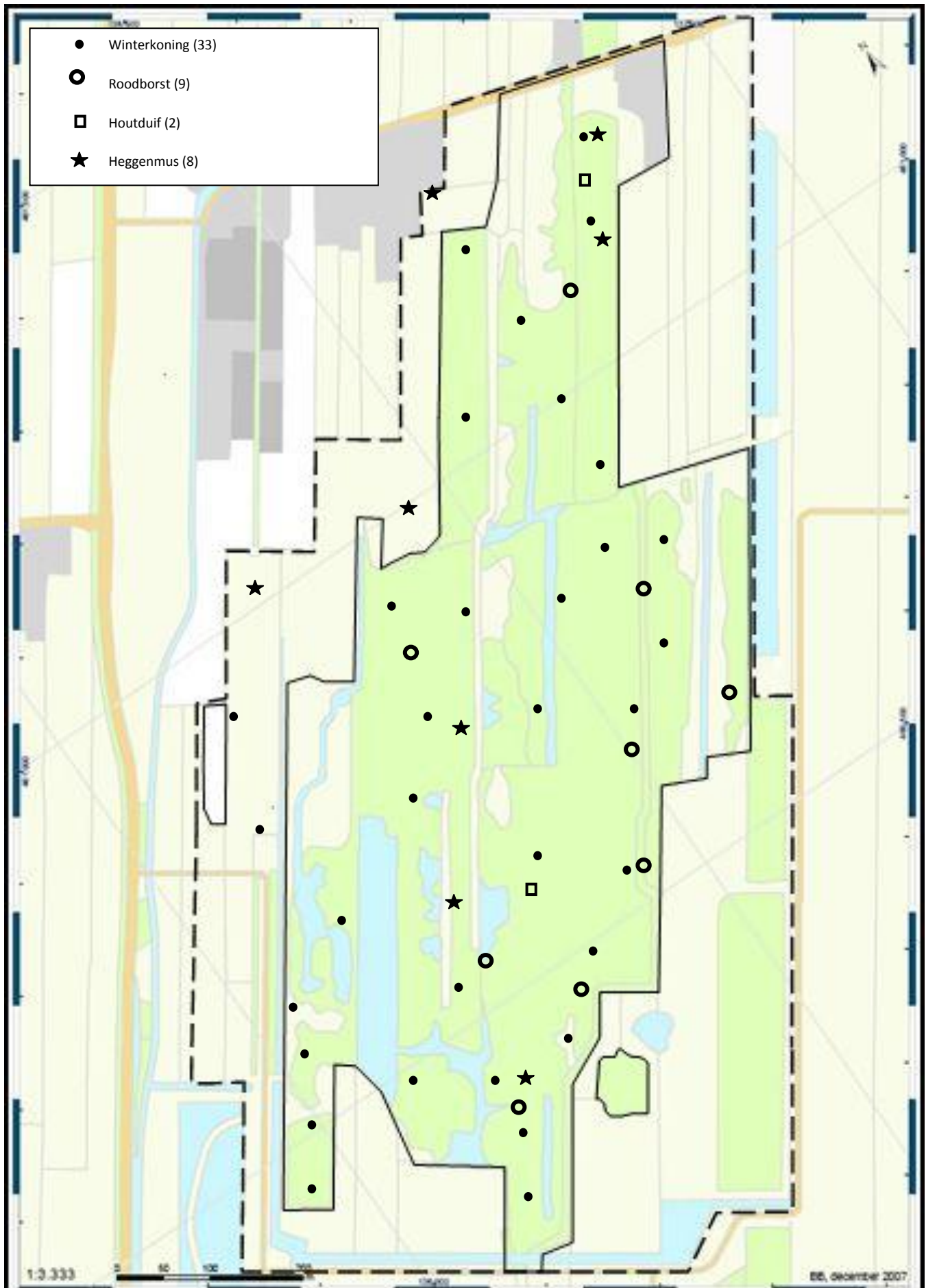
Kaart 1: wilde eend, kraakeend, kuifeend, meerkoet, waterhoen

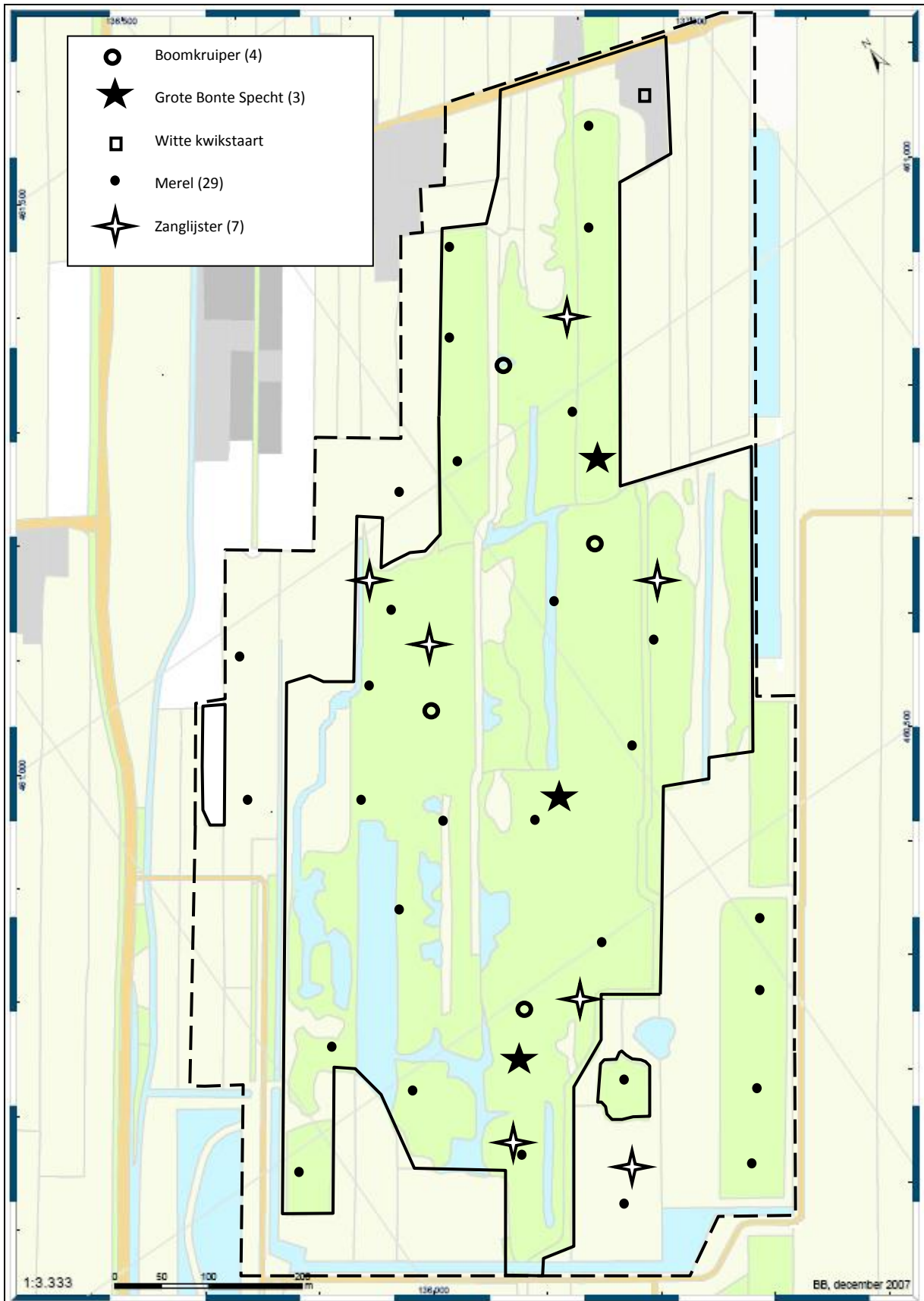
Kaart 2: grauwe gans, nijlgans, knobbelzwaan

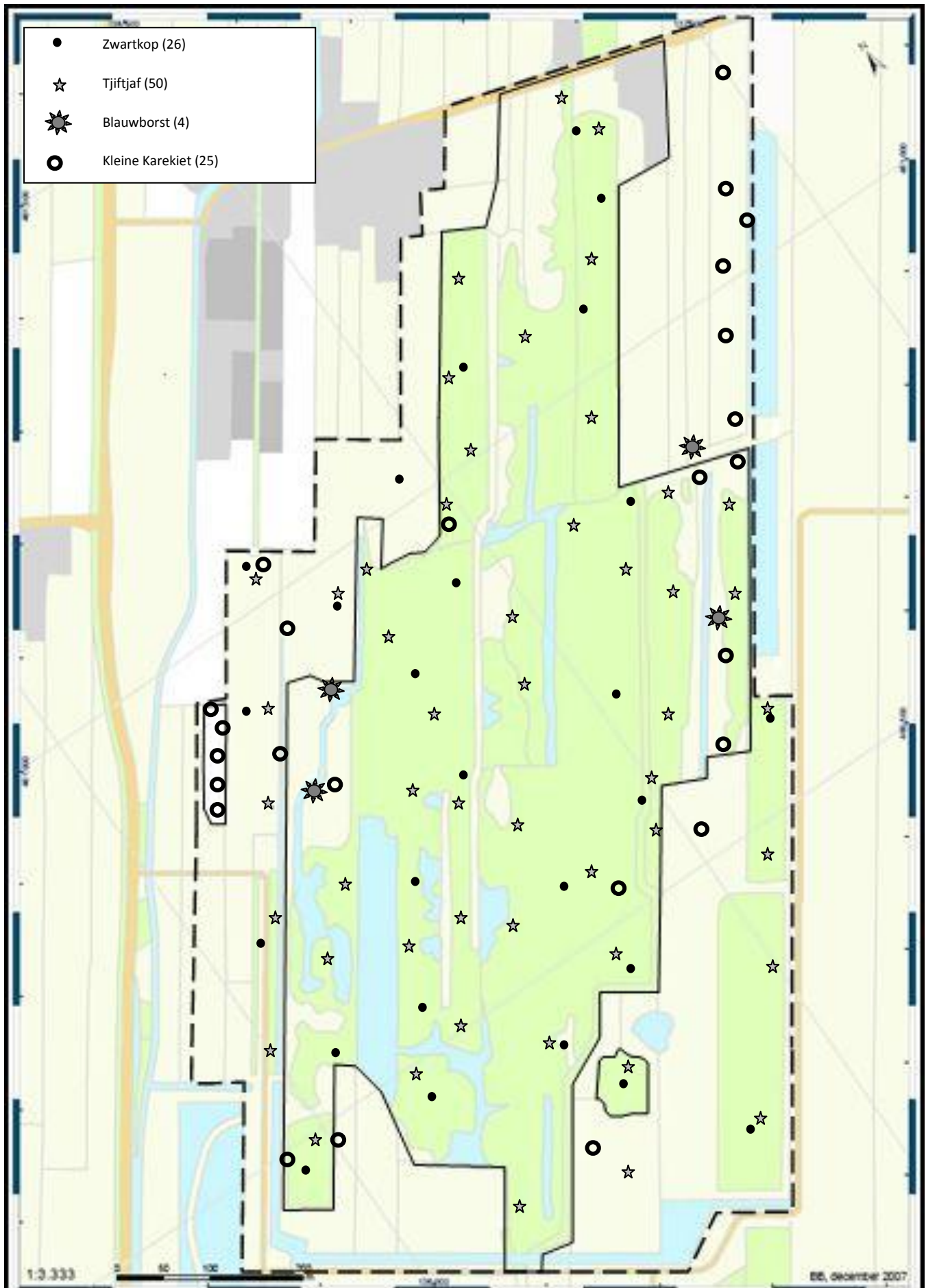
Kaart 4: winterkoning, roodborst, houtduif, heggenmus

Kaart 5: boomkruiper, grote bonte specht, merel, witte kwikstaart, zanglijster

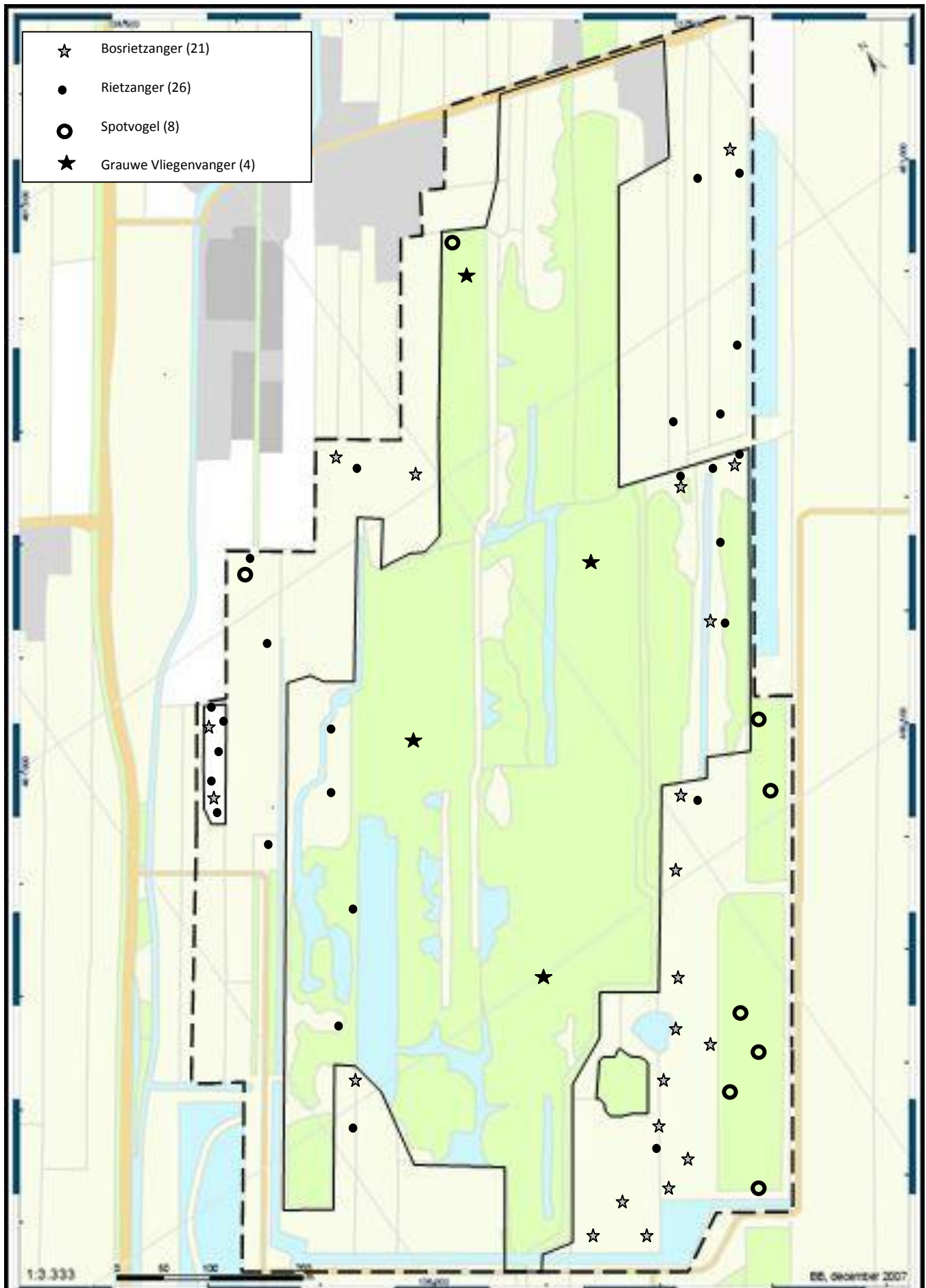
Kaart 6: zwartkop, tjiftjaf, blauwborst, kleine karekiet

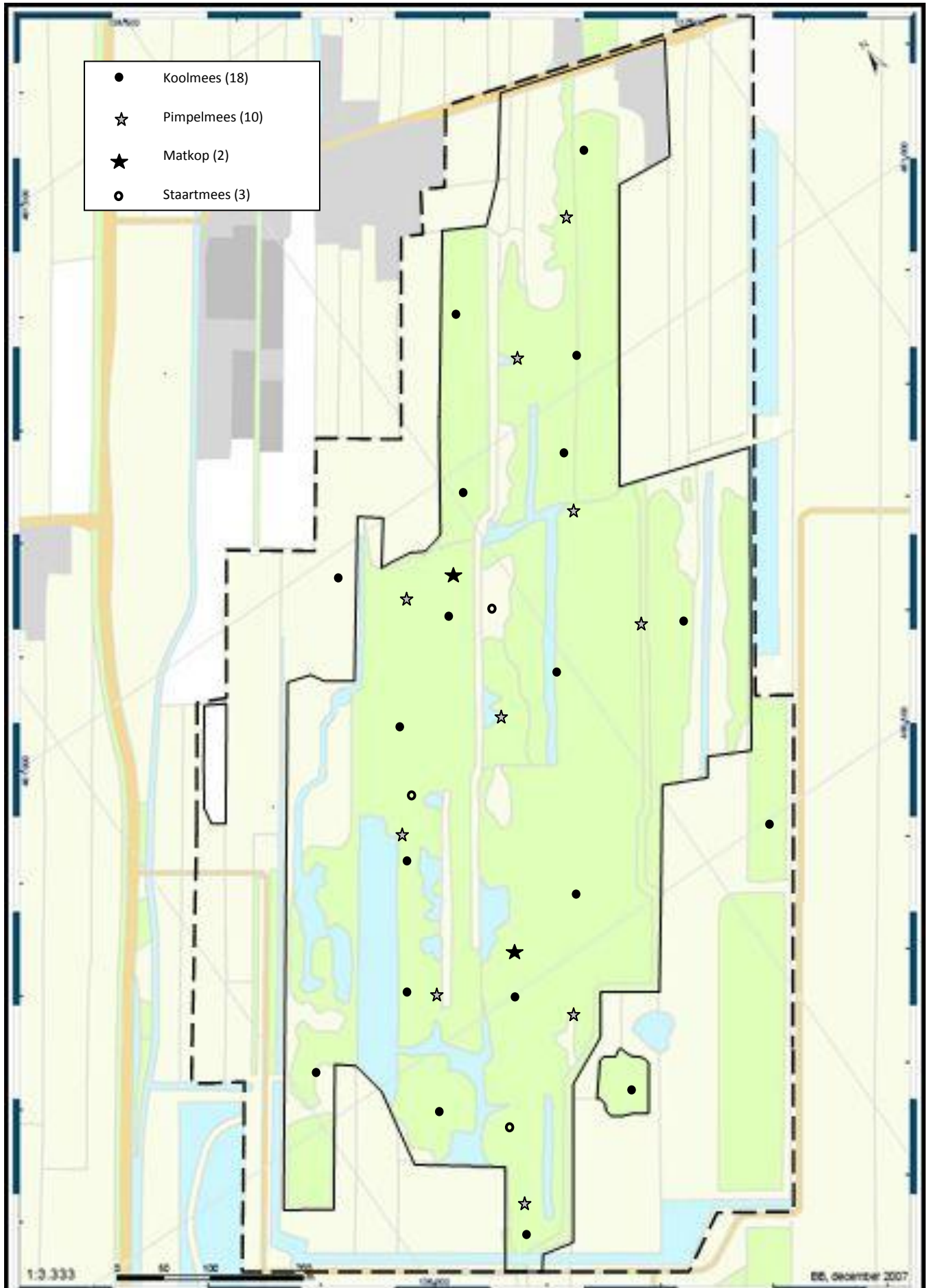
Kaart 7: fitis, tuinfluiter, grasmus, sprinkhaanzanger

Kaart 8: bosrietzanger, rietzanger, spotvogel, grauwe vliegenvanger

Kaart 9: koolmees, pimpelmees, matkop, staartmees

Kaart 10: vink, goudvink, putter, kneu, groenling, zwarte kraai, rietgors

